Troubsko '87

VII. NÁRODOPISNÁ SLAVNOST BRNĚNSKA

Troubsko '87

7. června

věnováno 750. výročí prvního písemného záznamu o obci Troubsko

K pořadu Národopisné slavnosti
Brněnska Troubsko '87

Moravskou metropoli obklopují v širokém prstenci obce s bohatou folklórní tradicí a tvoří oblast, z hlediska etnografického členění tradičně nazývanou Brněnskem, obsahující dříve samostatné obce, dnes předměstské části Brna (Líšeň, Maloměřice, Židenice, Juliánov, Tuřany, Bohunice, Bosonohy, Žebětín, Jundrov, Komín, Žabovřesky, Královo Pole, Medlánky atd.) a dále obce převážné části okresu Brno- venkov. Tento národopisně nesporně zajímavý a svérázný region dnes patří k oblastem neprávem opomíjeným. Málokdo by tetiž věřil, že melodicky neobvyklé písně a starobylé obyčeje, zapsané převážně v minulém století četnými národopisnými pracovníky (F.Sušil, F. Bartoš, L.Bakešová, F.Kyselková, K.Sojka, C.Mašíček, A.Lang) by se mohly v bezprostřední blízkosti průmyslového velkoměsta zachovat v živé podobě až do dnešních dnů. Pro prezentaci současného stavu tohoto folklórního bohatství mají, jako ostatně i v jiných regionech, základní význam regionální národopisné slavnosti. Na Brněnsku se

tyto slavnosti již po sedm let ustálily v dříve folklórně velice agilní obci Troubsku. Navazují tak na národopisné akce místního charakteru, jež zde trvají již od dob přípravy na Národopisnou výstavu československou.

Letošní program VII.národopisné slavnosti Brněnska, věnovaný 750. výročí první písemné zmínky o hostitelské obci, již svým názvem Rok na dědině sleduje záměr předvést v průřezu charakteristické folklórní zvyklosti naší oblasti, probíhající v minulosti a částečně i dnes v životě vsi od jara do podzimu. Své místo tak v pořadu dostale vynášení Mařeny z Ostopovic, velikonoční obyčeje z Drásova, letniční obřady z Troubska (královničky, honění krále), dožínky ze západního Brněnska, hody v podání souborů a skupin z Troubska, Omic, Ostopovic, Tuřan, Líšně, Křenovic a Klobouk a konečně netradičně pojaté regrutské písně a tance předvedené křenovskou, líšeňskou, troubskou a klobouckou chasou.

Doufejme, že i letošní regionální slavnost přispěje k posílení národopisného vědomí na

Brněnsku i k větší a tvořivější spolupráci mezi jednotlivými soubory a skupinami.

Václav Štěpánek
Libor Jan

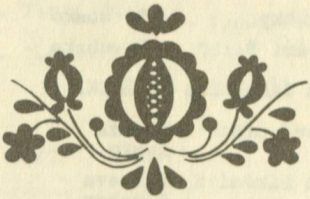

T r o u b s k o 1 9 8 7

R o k n a d ě d i n ě

Pořad

VÍTÁNÍ JARA

1. Chození s Mařené - Ostopovice
2. Dívčí písně ze Střelic - Střelice

VELIKONOCE

3. Mrskut - Drásov

LETNICE

4. Královničky - Troubsko
5. Vyvolávání šerhů - Troubsko

DOŽÍNKY ZE ZÁPADNÍHO BRNĚNSKA

6. Dožínkové písně z Komína - Komín
7. Písně a říkání z Ořechova - Ořechov, - Troubsko

HODY

8. Zahájení hodů - Troubsko
9. Uvítání přespolních - Troubsko - Omice
10. Hodové tance a písně přespolních - Omice - Ostopovice - Tuřany - Křenovice - Líšen - Klobouky
11. Stínání berana - Klobouky

ODVOD

12. Písně s vojenskou tematikou
- Újezd u Brna
- Žatčany

13. Regrutské písně z Komína
- muzika V.Štěpánka

14. Tanec "Oj na krakovskym mostě
- Křenovice

15. Regrutské písně z Líšně
- Líšeň

16. Písně a verbuňk z Klobouk
- Klobouky

17. Tanec Uherská - Troubsko

18. "Landava, Landava"
- regrúti

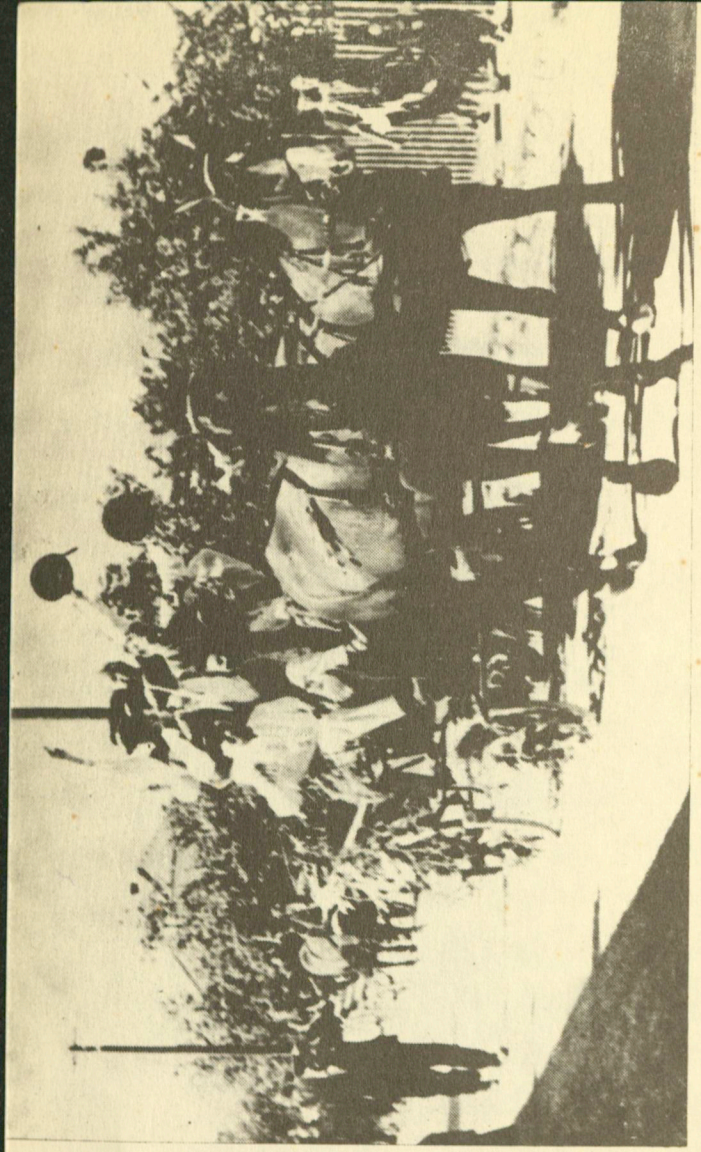

Příjezd přespolních do Troubska

K některým obyčejům z Brněnska

Západní Brněnsko, jež se podle tradičního etnografického členění rozděluje na tři větší svébytné celky - jihozápadní, jehož centrem je Ořechov, severozápadní, jejž tvoří převážně obce bystrcké a kemínské farnosti, a konečně západní, zahrnující obce a dnes i brněnská předměstí ležící západně od Brna /Troubsko, Ostopovice, Besenohy, Popůvky, Lískovec, Bohunice, Nebovidy, Střelice/, dnes představuje oblast s relativně nejzachovalejšími a nejživějšími folklórními zvyklostmi z celého brněnského národopisného regionu. Tato skutečnost by snad mohla být dána tím, že všechny tyto obce byly ještě v polovině minulého století vesnicemi typicky rolnickými. Dělnický živel se v těchto vesnicích začal usazovat teprve ve druhé půli minulého století. V této době také začala řada původních obyvatel, převážně dívek a žen, dojíždět nově vybudovanou železnicí mezi Brnem a Božím Požehnáním /dnes Zastávka u Brna/ za prací do města. Díky tomu, že nově přišlé obyvatelstvo bylo nositelem určité kulturní unifermity s předměstím

a městem a chyběl u něho vztah k tradicím, jakož ovšem i působením blízkosti průmyslového centra země, však začalo docházet i v této oblasti k postupnému mizení kulturní svébytnosti jednotlivých obcí. Na některých vyhraněných tradicích setrvávala pouze část rolnického obyvatelstva, jež byla až do posledních let také nositelem kroje, hlavního a na první pohled viditelného odlišení rolnického živlu od ostatních složek národa.

Novou vzpruhou pro folklórní život západního Brněnska byla bezesporu Národopisná výstava československá / dále jen NVČ /. Díky přípravám na tuto akci bylo vlastně celé Brněnsko národopisně objeveno. Popud ke sběratelské a národopisně buditelské činnosti na Brněnsku vyšel z Ořechova, z rodiny statkáře Bakeše, jehož manželka Lucie Bakešová /rozená Wanklová/ začala na základě agitace člena družiny Sušilovy, vlasteneckého kněze P. Ignáta Wurma, koncem osmdesátých let minulého století v Ořechově a okolí sbírat po pamětnících zapomenuté či zapomínané zvyky a tance. Pro sběratelskou činnost získala Bakešová řadu nadšených spolupracovníků, mj.Františ-

ku Kyselkovou, pozdější blízkou spolupracovnici Leoše Janáčka v Pracovním výboru pro českou lidovou píseň na Moravě a ve Slezsku, a troubské učitele Metoděje Kocmana a Konstantina Sejku. Tito kantoři s přispěním Bakešové uspořádali v Troubsku v roce 1894 přípravnou národopisnou výstavku, na níž také na základě vlastních sběrů sestavili a zinscenovali pásmo troubských zvyků / královničky, hody se stínáním berana, hry dětí, svatba, honění krále /. Velký úspěch této národopisné slavnosti také rozhodl o tom, že troubští občané jeli reprezentovat Brněnsko na NVČ do Prahy.

Úspěšná účast Troubska na výstavě v Praze byla základem pro založení nové tradice - každoročního pořádání národopisné slavnosti v Troubsku - jež měla rozhodující vliv na zachování folklórních zvyklostí obce i celého širokého okolí, v dnešní době pak na celý brněnský národopisný region.

Od doby pražské národopisné výstavy se v Troubsku setkáváme s několika tradičními obyčeji, které v té či oné formě nesmí chybět na žádné národopisné slavnosti, totiž s honěním krále, královničkami a stínáním berana.

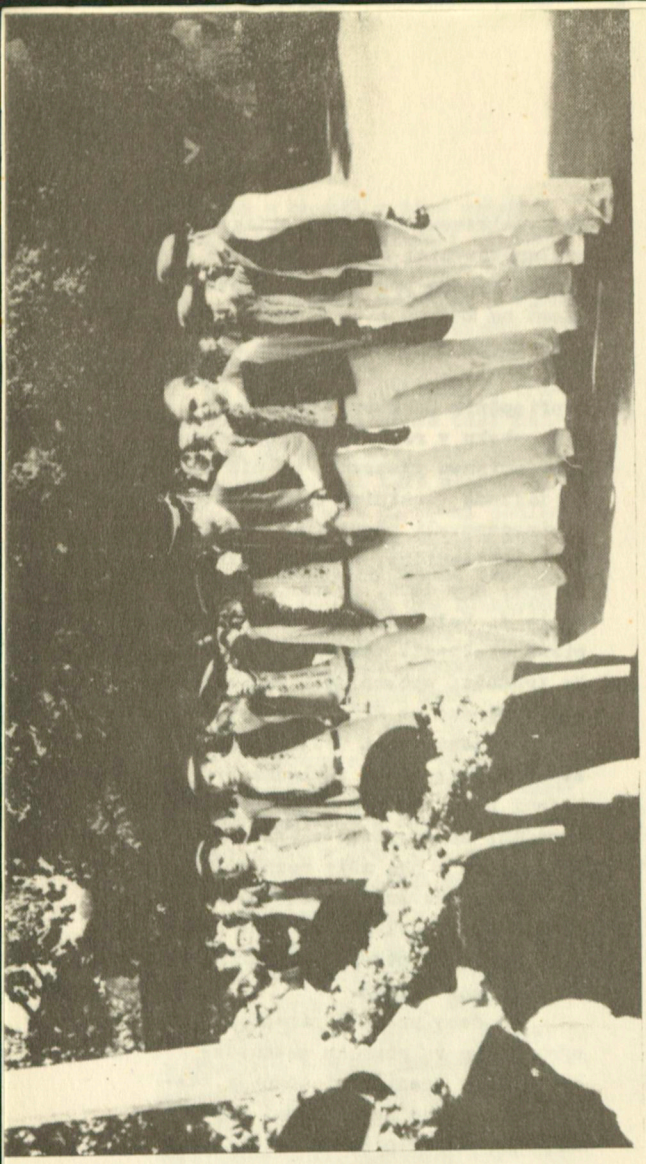

Přespolní na hodech v Troubsku
v r. 1946 /Ořechov/

Letniční obyčej honění krále se na Brněnsku do poslední doby zachoval již pouze v Troubsku, i když, jak dokládá Sušil, byl znám i v jiných obcích. Díky tomuto zvyku také vlastně připadá již od samého počátku svého trvání národopisná slavnost v Troubsku na období letničních svátků. Tato národopisná slavnost dnes v Troubsku vlastně "supluje" tradiční hody, které dříve připadaly na 15.srpna (na podzim byly ovšem v Troubsku pořádány i hody císařské). Jízdu, resp.honění krále v Troubsku poprvé popsal již zmíněný Konstantin Sojka, pozornost tomuto obyčeji věnovala i Bakešová. Kromě nich zvyk zaznamenal i učitel a kronikář František Vašulín v nepublikované práci Rok na naší dědině za stara /do roku 1914/, jehož popis nám pomůže vytvořit obraz této prastaré, dodnes nepříliš objasněné tradice:
"Sedmou neděli po velikonocích připadají dva svátky svatodušní.
V pondělí se konala před hospodou na návsi národopisná slavnost Honění krále. Početná královská družina na vymašlených koních se šerhou v čele vyjela po poledni do okolních obcí zvát chasu do Troubska na "hody". Vrátili se do dědiny pod máji, když byla taneční zábava

v nejlepším. Při projížďce dědinou šerha volá: "Halé, vy troubská děvčátka, shánějte káčátka, váš pan král jede, ať vám je nezajede...". Pod májí se družina zastaví před muzikanty a šerha začne vyvolávat: "Halé, vy páni muzikanti, zahréte pěkně vesele, ať se panu králi a jeho družině čest a sláva děje". Potom vyvolává vtipné rýmovačky o děvčatech /hlavně milostné pletky a tajnosti/. Každou začíná: "Poslóchéte horní, dolní, domácí a přespolní, co vám bude povídati, o té ... vypravovati". Šerha se tak stává veřejným soudcem života na naší dědině.

Králem býval vždy malý chlapec, na hlavě měl korunu z umělého kvítí, na sobě vyšívanou troubskou košili a šorc /bílák/, jel na bílém koni. Šerha měl vyšívanou košili, černé kalhoty, vysoké boty, klobouk s pentlí a červenou vestu. Při vyvolávání držel klobouk na špičce šavle. Ostatní členové družiny měly vesty modré. Po vyvolávání družina odjela a v taneční zábavě se pokračovalo až do rána příštího dne."

Vyvolávání šerhů z prvních let znovuobnoveného zvyku se v Troubsku zachovalo v několika

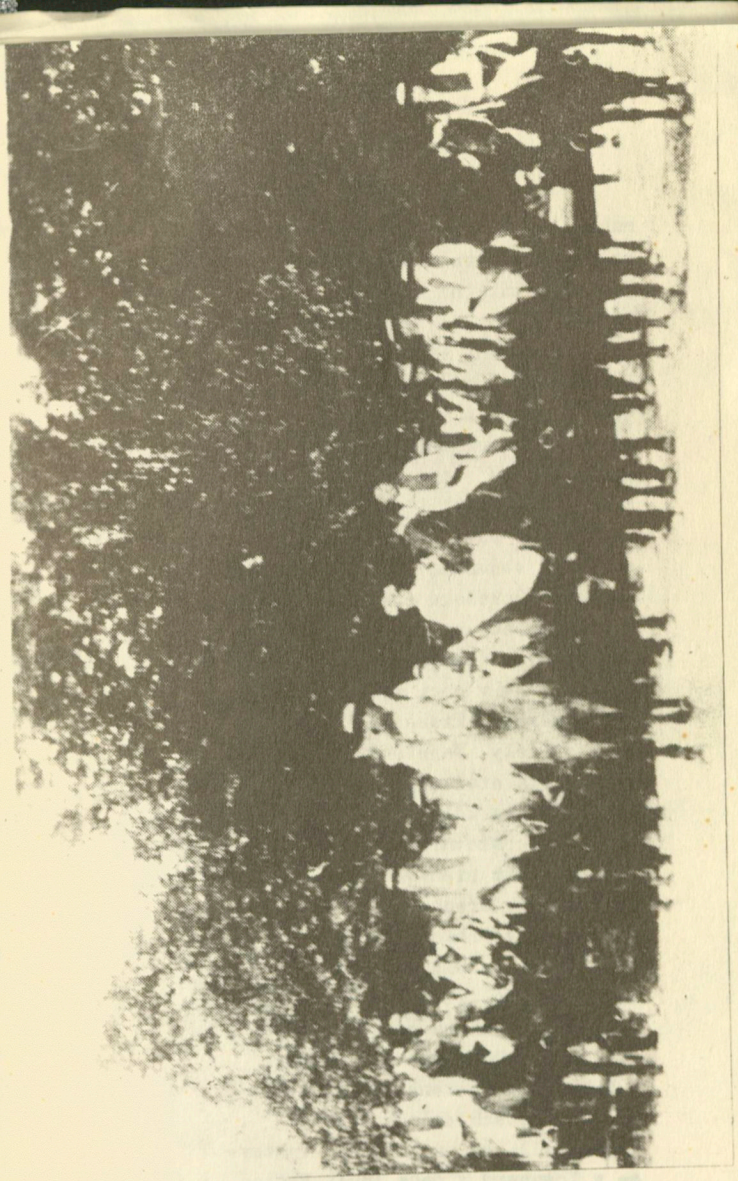

Královská družina v Troubsku
při honění krále

rukopisných záznamech a v podání současných šerhů tvoří dnes vlastně jedinou skutečně živou podobu folkléru.

Prvé provedení královniček-králek, letnicové obchůzky dívek, jež nacvičila a sebrala Lucie Bakešová v Ořechově (15.června 1888) vyvolalo nesmírný zájem o tento prastarý, v oné době však již zcela zaniklý zvyk (jeho původ dodnes není přesvědčivě objasněn) v širokém okolí. Na popud Bakešové zjistil K.Sojka, že v Troubsku královničky chodily naposledy v desetiletí 1850-1860. V roce 1894 v obci našel ještě devět pamětnic, které králenské tance prováděly. Nejstarší z nich byla 95 letá stařenka Gazdová, nejmladším bylo kolem šedesáti let. Troubské královničky, odlišující se především písňovou skladbou od královniček ořechovských (na Brněnsku byly králenské tance zjištěny ještě ve Šlapanicích, Kozárově, Komíně, zlomkově i na jiných místech), pak na základě vyprávění zmíněných pamětnic Sojka s Bakešovou zrekonstruovali a poprvé po letech opět nacvičili a předvedli na národopisné výstavce v Troubsku v roce 1894. Podle zjištění Bakešové ovšem původně

v průvodu dívek obřadně tančili pod březovými ratolestmi, později pod baldachýnem - velkým vyšívaným šátkem neseným na březových větvích - pouze král s královnou, kdežto ostatní děvčata tvořila jen jejich družinu a přizpěvovala. Na NVČ při sestavování ořechovských královniček ovšem nacvičila Bakešová s ořechovskými, šlapanickými a troubskými dívkami tanec celé králenské skupiny (jako ostatně při všech předcházejících předváděních tohoto obřadu), což bylo přijato za normu i v Troubsku.

První zápis troubských hodů se stínáním berana z pera K.Sojky je zachován v rukopisné pozůstalosti L.Bakešové. Jejich přepis je vzácným dokumentem toho, jak původní troubské hody vypadaly dříve, nežli byly do jejich pořadu provedeny při přípravách na NVČ určité zásahy se snahou zpestřit jejich průběh. Sojka zde uvádí několik starých tanců, dnes již bohužel nezjistitelných, které do pozdějšího průběhu hodů připraveného pro vystoupení na NVČ již zařazeny nebyly (možná i z důvodu, že se je Sojkovi nepodařilo od v té době již velmi starých pamětníků průkazně rekon-

Troubské královničky

struovat). Dnes se hodové zvyky v obci řídí zápisem K.Sejky z katalogu k NVČ, kde již byly do jejich pořadu zařazeny tance z jiných regionů - veseměs z Horácka (Řezník, Švec, Pšenka, Pasačka, Sekera, Balzamína a Jetelinka) a samotné jejich zahájení pak převzato podle popisu Bakešové z Ořechova.

Nejzajímavější součást troubských hodů ovšem tvoří tzv.stínání berana. Tento zvyk je znám prakticky z celého Brněnska, jednotlivé písně z tohoto pásma nacházíme v notovém záznamu dokonce i v Guberniální sbírce, do dnešních dnů se však díky NVČ cele zachoval pouze v Troubsku. Kořeny tohoto zvyku jsou dnes těžko objasnitelné, jisto však je, že ještě po polovině minulého století byli během delšího tance se šavlemi setnuti za asistence chasy prvním a druhým stárkem dva berani přivázaní na lavicích. V již citovaném rukopisném záznamu F.Vašulína Rok na naší dědině (do roku 1914) popisuje autor na základě vyprávění pamětníků, že se neoblíbeným stárkům dokonce mazal krk berana mýdlem, aby jej nebylo možno stít na jeden ráz. V době rekonstrukce celého zvyku, během příprav na NVČ, byl již beran omilostňován pardo-

nem, přiváženým "poslem ze zámku" či dokonce od"krále" (v některých jiných oblastech se ovšem pardon neudílí, ale stíná se květinová snítka, připevněná na hlavě beránka),což byla zřejmě poslední fáze žijícího zvyku někdy ze sedmdesátých let minulého století. V dnešní době již vystupuje chasa pouze s beranem jedním.

Ve svém zápise Sojka uvádí, že stínání berana předcházel v Troubsku obřadný mečový tanec Uherská, který není v této souvislosti znám odjinud. Na základě kusých poznámek v Sojkově textu a pravděpodobné souvislosti s hanáckou maďarou se tento tanec podařilo přibližně zrekonstruovat Zd.Jelínkové a podle ní se i dnes provádí.

Tímto pojednáním, v němž jsme se pokusili alespoň stručně nastínit některé charakteristické folklórní zvyky z Brněnska, bychom chtěli vyjádřit naději, že díky naší úctě k tradicím, jež by pro nás měla být samozřejmá, a s přispěním každoročně pořádaných Národopisných slavností Brněnska, zůstane toto folklórní bohatství zachováno i pro budoucí generace.

Václav Štěpánek

Z troubských pamětí

Troubsko i jeho obyvatele po staletí charakterizoval způsob jejich obživy - zemědělství. Teprve 19. a především 20. století s rozmachem blízkého industriálního centra, města Brna, přineslo nové možnosti v pracovním uplatnění nejen pro Troubsko, ale i pro široké okolí. Přesto je dodnes možno vycítit důvěrný vztah "Tróbšćáků" k půdě a rolnickým zvyklostem, i když přenesený do poněkud jiné roviny. Snad nejlépe vystihují rolnickou minulost obce její pečeti, datované k r. 1618 a 1662. V pečetním poli je zobrazen štít s trojvrším v patě - symbolem úrodné půdy, z něhož vpravo /heraldicky; pro diváka vlevo/ vyrůstá kmen vinné révy se třemi hrozny, uprostřed je položen vinařský nůž - kosíř se securis a vlevo pak radlice, obrácená břitem ke středu štítu. Tvrdá rolnická práce a vinařství, přinášející svými plody i chvilkové potěšení, to byla realita Troubska ve středověku, to byl i život vsi /r. 1876 povýšené na městys/ v 17., 18. a 19. století.

Troubsko se stalo r. 1544 defi-

Listina krále Václava I. na níž svědčí Robert z Troubska - první písemný záznam o obci /r.1237/

nitivně centrem panství, jehož součástmi byly Ostopovice a Popůvky, přičiněním významného brněnského měšťana Matyáše Munky z Ivančic. Již od poloviny 14. století však přibližně třetina obce náležela brněnským herburkám, od nichž ji r. 1578 přejala jezuitská kolej a držela až do zrušení řádu na konci 18. století. Větší, šlechtický díl prodal Matyášův vnuk Vilém Munka r. 1609 výjimečné humanistické osobnosti a přednímu moravskému stavovskému politiku Karlu staršímu ze Žerotína. Ještě před prodejem však Munka 30. června 1608 udělil troubské obci četné výsady, jako bylo právo odúmrti /svobodné odkazování gruntů/, povolení šenku vlastního vína, prodej soli a užívání obecního lesa Lícky. Roboty byly stanoveny 14 dní ročně pro sedláky s potahem a 14 dní ročně ručně pro podsedníky.

Tísněn nepřízní doby byl nucen Karel starší prodat četná svá panství včetně troubského prostřednictvím bývalého švagra Albrechta z Valdštejna; předtím ale potvrdil munkovská privilegia v plném znění. Troubsko se nakonec spolu s Náměští a Rosicemi dostalo do ru-

kou Jana Křtitele svobodného pána z Verdenberka. Za Verdenberků pak došlo k tzv. první a druhé lánové vizitaci rustikální /selské/ půdy za účelem berního zatížení. Druhá lánová vizitace proběhla na verdenberském panství r. 1674 a poskytuje informace o stavu troubských poddanských usedlostí a jejich půdy.

Tato doba byla nepříliš vzdálena až apokalypticky hrůzným událostem třicetileté války, kdy hordy plundrující soldatesky táhly Evropou a přinášely rozvrat i zkázu vsím a městům. Ekonomika utrpěla touto válkou katastrofální škody, z nichž se nemohla vzpamatovat po celá desítiletí, a tato okolnost spolu s prudkým úbytkem obyvatelstva stejně jako se zaváděním nového systému hospodaření panského velkostatku s sebou přinášela zvýšenou exploataci zemědělského obyvatelstva.

Troubska a jeho okolí se jistě dotkly především vojenské události při dobývání Brna r. 1645 švédským vojevůdcem Linhartem Torstensonem, přesto však účinky války nebyly zdaleka tak děsivé jako na jiných panstvích ve více zasažených oblastech, o čemž přináší údaje zmíněná

lánová vizitace z r. 1674.

Ve verdenberské části Troubska byl tehdy jeden 5/4 lán o výměře 95 měřic, 6 celých lánů, každý o rozsahu 76 měřic, pět půllánů po 38 měřicích, tři čtvrtlány po 19 měřicích a 2 osminy lánu po 9 měřicích. Kromě toho jsou uváděny 3 chalupy s menšími polnostmi a tři bez polí. Od r. 1657 byl nově osazen pustý půllán a chalupa o 10 měřicích. Znamená to tedy, že na všech troubských usedlostech bylo hospodařeno a žádná nezůstala pustá, jak tomu bylo jinde, kde často třetina až polovina vsí zela prázdnotou.

Všechna troubská role byla zařazena do první ze tří tehdy uznávaných bonitních tříd a celkem verdenberští poddaní obhospodařovali 909 měřic polí. Tehdejší měřice však nebyla měřicí rakouskou, známou ještě v našem století starším zemědělcům, nýbrž staročeskou měřicí výsevkovou, která v průměru odpovídala dnešním 22 arům. Ze jmen osadníků té doby si může čtenář vytvořit obraz o trvání některých troubských rodů: Kamenský, Bělohubý Hrouza, Vodička, Dvořáček, Slejška, Bartoněk, Konečný, Linduška, Čížek, Novotný, Šimků, Mlynář, Pivoda.

V jezuitské části vsi proběhla vizitace již r. 1673 a zjistila jeden lán o 76 měřicích, 5 starých třičtvrtělánů po 57 měřicích a jeden nově osázený o stejné velikosti. Celková výměra polností činila 361 měřici první bonitní třídy. Grunty v tomto díle vsi byly velikostně vyrovnanější než v šlechtické části, mezi jejich držiteli vystupují jména Kočí, Koníček, Sobolský.

R.1684 se stává novým majitelem Troubska Jiří Rupert Hausperský z Fanalu, ve kterém se dostalo obci tvrdé vrchnosti. Zrušil r.1691 "jistá zastaralá Munkovská nadání strany vinného šenku a ochozí obecních". V této době se zhoršují i robotní povinnosti a tak sedláci robotují již po 3/4 roku dva až tři dny týdně koňmo a čtvrtníci s chalupníky 2 - 3 dny týdně pěšky.

Po Hausperských koupil troubské panství František Říkovský z Dobrčic; r. 1735 se stávají na delší dobu vlastníky Sekenberkové. V letech 1823 - 1881 byl majitelem troubského statku Leopold Hodák, za nějž se splnila mnohaletá tužba venkovského lidu - zrušení poddanství 7. září 1848. Troubští zaplatili majiteli panství nepříliš tíživé výkupné za

roboty a desátek v r. 1850. V tomto roce byly konečně sloučeny obě části Troubska v jednu politickou obec, jejím prvním starostou se stal Jakub Doležal. Ve vsi žilo celkem 580 osob a její katastr měl rozsah 586 ha, z toho 405 ha polí, 31 ha luk, 17 ha zahrad, 17 ha pastvin atd.

Mnohé strasti přinesla Troubsku prusko - rakouská válka v r. 1866. Mezi 22. květnem a 16. červnem byl ve vsi ubytován 17. prapor rakouských myslivců; v té době rolníci poskytovali armádě přípřeže a byli nuceni přispívat na válečné sbírky. Dne 19. července se přehnalo nad obcí ničivé krupobití, které zničilo značnou část úrody a poškodilo i větší počet domů. Jelikož neštěstí nechodí nikdy samo, 21. července vtáhli do Troubska první pruští vojáci a ubytovali se v jednotlivých usedlostech. Domkáři byli povinni uložit 8 - 10 vojáků, rolníci 30 - - 40 a na velkostatku jich ložírovalo okolo pěti set. Prušáci navštívili ves celkem ve třech vlnách, přičemž nejhorší byla třetí, poslední: "Po třech dnech přihrnuli se Prušáci opět ve stáří 40-45 roků, černí jak cikáni, vousatí, každý se jich bál. Obec byla vypleněna, proto

Stínání berana v Troubsku

počínali si jako barbaři, rozbíjeli nábytek, dobytek ve chlívech trápili, trýznili; nevařili již na humnech, nýbrž hospodyně z kuchyní vyhnali a sami se tam ulebedili - tenkráte sporáků ještě nebylo, nýbrž jenom na ohništích se vařilo.
... Kde nyní k hostinci Šalplachtově jsou přistavěny dvě místnosti /telefon a obecní úřadovna/ bylo dříve taneční místo. Tam si zařídili Prušáci jatku, toť se rozumí, že otevřenou, a počínali si jako katané."

S vojskem se do Troubska dostala také cholera, které padlo za oběť 28 obyvatel. Obec se ještě po několik let vzpamatovávala z útrap toho osudného roku.

V druhé polovině 19. století došlo k definitivnímu úpadku tradičního troubského vinařství. Jeho počátky jsou skryty hluboko ve středověku, poprvé jsou vinohrady ve vsi připomínány v letech 1412 a 1416. V době lánové vizitace bylo v obou částech Troubska celkem 84 měřice obdělávaných vinohradů a 4 měřice vinohradů byly osety obilím; vinohradní půda náležela do druhé bonitní třídy. Pro srovnání: v Ostopovicích bylo v té době 24 měřice vinohradů první bonity a 24 měřice vinohradů druhé bonity. Ještě v prv-

ní polovině minulého století popisuje troubský rychtář František Doležal ve své Pamětihodné knize, vedené v letech 1801 - 1844, úrody vína v jednotlivých ročnících. Kvalitní hrozny se urodily r. 1811, 1818 a 1822, nejvíce vína bylo r. 1812, kdy "lidé neměli nádob, do kterých by je stočiti mohli". Naproti tomu v letech 1813, 1814, 1836 a 1841 nebyla sklizeň žádná. Z odrůd se tehdy pěstovalo Veltlínské zelené, zvané v Troubsku lidove zelený muškatel, Veltlínské červene /červený muškatel/ dále cinifal, jehož jmeno je odvozeno od rakouské odrůdy Zierfahndler, ale skrývá se pod ním Sylvánské zelené, bílý, dnes téměř vymizelý Elbling /ceblinkové/ a šeřínové či šedík, pod kterýmžto názvem je ukryto také mizející Portugalské šedé. Lze říci, že výroba vína byla v tehdejších dobách závislá na skutečné kvalitě sklizně a úroveň již vyzrátého nápoje nebylo možno upravovat pomocí chemických prostředků, jak se děje dnes.

Základní prací v jarním období na vinohradě byl řez vinné révy a tvarování keřů. V minulém století, i předtím, byl běžný řez na hlavu, při němž byl ponecháván velmi krát-

ký kmen /10 - 15 cm/, z něhož vyrůstaly nejvýše čtyři čípky po pěti očkách. Jako opora keřům vinné révy sloužily asi dva metry dlouhé dřevěné koly, které se na zimu pečlivě uschovávaly. Mezi nejdůležitější pracovní nářadí patřil vinohradnický nůž zahnutého tvaru, ruční pilka s úzkým listem, rýč, nejčastěji dřevěný s železným okutím, různé druhy motyk ke kypření půdy. Úroda byla z vinohradů snášena v dřevěných putnách a sypána do kádí a v lisovně se ve vysokém škopku provádělo dřevěnou palicí drcení. Lisovalo se na dřevěných lisech /presech/ buď kládové nebo vřetenové konstrukce. Jeden z vřetenových lisů s vyřezávaným horním břevnem /hinštem/ byl nenávratně zničen v Troubsku v létě r. 1986; byl vročen do osmdesátých let 18. století. Ve sklepech víno zrálo v dřevěných bečkách, jejichž základní mírou bylo vědro /56 l/. V roce 1828 se na svatbě v rodině F. Doležala vypila čtyři vědra a pět věder bylo vyšenkováno pod vichem.

V druhé polovině 19. století došlo vlivem zhoršených klimatických podmínek, rozšíření révových škůdců, zavádění nových výnosnějších plodin a dalších komponentů k úpadku vino-

hradnictví nejen na Brněnsku, ale na celé Moravě. V Troubsku i v dalších vsích vinnou révu nahradil rybíz.

Na závěr ať zazní slova troubského lidu, lidového mudrlantství, v němž se žert mísí vždy s kapičkou hořkosti, jak je zapsal na počátku našeho století troubský nadučitel Jan Čech :

"Teti, komo to zas zvonijó ? Ale, staré homřel. Šak již měl na čase, dostane vod svatýho Petra lískofkó po prdeli, že tak dlóho nešíl. Nebude již tade vostózet, lidům zavazet, deť již bél skoro slepé. Šak bela sem předevčírem ho nich. Přinda ke dveřům, netrófám se dál, dědek sedijó ho stola, sám a sám, zcela vopuščené, smutné, babka šla na kósek řeči ko mladém. Již mně nešmakuje hani kóření, hani víno, již bech rači s dědkem Štivorovém hrál karte. A již je hrá, ješli pak tam majó take rébizový víno ? To bode jistě s celém konduktem, to zas nahrabó falář s nadhočitelem koronek. Hele, det je má, dostal vod poslancofke tolik tisíc. Ha co dělá Maňa ? To je vám duša, chodí s té babó Nafrátilkó za štreko. Já sem tam take šíl, hale kdo nepřišil, jako te vemblóde !

Stréc Ščepán je teď vébor, řikajó vo sobje, já sem ze fšech néchetřéší, Svoboda je proti mně jako vonuca a klusté Krópa říká: Sósede Ščepáne, tes mél bét meze nama již dáfno, te máš hlavo. A co tropí Ferda ? To je vám klučisko furt špinavé a černé jako cegán, dé si košulo přes břuch, det svítíš prdeló; tudlenc vám psék náš, čokl, hotikál s kosťó za kapsló a šup s ňó do kanála, milé Ferda za ňém, dež velezl, hotové hastrman, hale stařenka řeknó, hať se Ferdáček vedovádí, bode potom z něho třebas vobecní starosta."

Liber Jan

Troubský pár ve svátečním kroji

Pořadatelé
==========

Okresní kulturní středisko
Brno-venkov

TJ Sokol Troubsko

OB Troubsko

==========

Přípravný výbor
==========

Předseda: Jaroslav Potužák,
předseda MNV Troubsko

Členové: František Pokorný,
předseda TJ Sokol

ing.Anna Kasapidisová,
předsedkyně OB

Ludmila Sovová,
odb.pracovnice OKS

RNDr.Jaromír Kuba,
místopředseda TJ Sokol

Karel Findejs,
člen výboru TJ Sokol

Marie Kamenická,
členka výboru TJ Sokol

Martin Procházka,
um.ved.NS Podskalák

Václav Štěpánek,
člen OPS pro SLPT

Programová rada
==========

Zdenka Jelínková,nositelka vyznamenání Za vynikající práci a Zasloužilá pracovnice kultury

Václav Štěpánek

Ludmila Sovová

Autoři pořadu a scénáře
==========

Václav Štěpánek, prom.fil.
Libor Jan

Přehled účinkujících
==========

Děti z Troubska
vedoucí Martin Procházka a Marika Wágnerová

Folklórní soubor Hájek OB Ostopovice
vedoucí Anna Slámová
vedoucí muziky Katka Slámová

Folklórní skupina Lubě-Poupata PO SSM Drásov
vedoucí Libuše Vyskočilová
vedoucí muziky Stanislav Horčica

Dívčí skupina OB Střelice
vedoucí Cecílie Drimlová

Folklórní soubor Omičan z Omic
zřizovatel SKP Rosice
uměl.vedoucí Marie Kalábová
organ.vedoucí ing.Miloš Brzobohatý
vedoucí muziky Zdeněk Nečas

Folklórní skupina ČSŽ Ostopovice
Babe z Vostopovic
vedoucí Anna Slámová

Folklórní skupina OB a TJ Sokol Ořechov, vedoucí Štěpánka Hemolková

Národopisný soubor městského kulturní střediska Klobouky
uměl.vedoucí Mir.Jestřabík
organ.vedoucí Slavomír Pilát
vedoucí muziky ing.Jan Kaplan

Národopisný soubor Křenovák MKS Křenovice, pod patronací JZD 9.květen Velešovice
uměl.vedoucí Alena Přetáková
organ.vedoucí Luboš Mazálek
vedoucí muziky ing.Václav Kopeček, ved.taneč.složky Jar. Randýsková

Folklórní skupina Líšňáci OKVS
Brno IV.
uměl.vedoucí Marie Knechtová
organ.vedoucí Milan Knecht
vedoucí muziky Karel Slatinský

Folklórní skupina Slavia Tuřany
vedoucí Marie Hlavenová a Marie
Wágnerová

Folklórní skupina Komíňáček ČSŽ
Brno-Komín
vedoucí Marie Janová

Pěvecká skupina žen z Újezda
zříz. slouč.JZD Čs.-kubánského
přátelství Sokolnice
vedoucí dr.Jarmila Procházková

Lidová muzika ze Žatčan
vedoucí Jan Zezula

Muzika Václava Štěpánka

Dechová hudba Bobravanka JZD
Moravany
vedoucí Jan Beránek

Folklórní soubor Podskalák OB
Troubsko
vedoucí Martin Procházka

Pořadem provází
==========

Jana Čipáková

Inspicienti
==========

Libuše Špalková

ing.Antonín Špalek

OBSAH

K pořadu národopisné slavnosti	str. 3
Troubsko 1987 Rok na dědině	6
K některým obyčejům z Brněnska	9
Z troubských pamětí	21
Pořadatelé, přípr.výbor	35
Autoři pořadu, účinkující	36

Název: T r o u b s k o 8 7

(sborník vydaný k VII. národopisné slavnosti Brněnska v Troubsku)

Sestavili: Václav Štěpánek, prom. fil.

Libor Jan

Fotografie: archiv

Náklad: 1000 ks

Vydalo: OKS Brno-venkov

Povoleno: OK ONV pod č. 370313287